

VLIV JADERNÝCH ZÁTARASŮ NA PRÁCI ŠTÁBU

Použití jaderných min v operacích na střeoevropském válčišti věnuje velení armád Severoatlantického paktu trvalou pozornost.

V současné době rozsah a stav příprav ke zřízení operačních zátarasů na území NSR vede k jednoznačnému závěru, že v možných vojenských operacích na Západním válčišti je reálná možnost zřízení rozsáhlého systému jaderných zátarasů a to nejen v jaderném minovém pásu podél státní hranice NSR s NDR a ČSSR, ale i v hloubce území NSR.

Přípravy ke zřízení jaderných zátarasů a k rozsáhlému použití jaderných min zejména v jaderném minovém pásu podél státní hranice NSR se socialistickými státy má napomáhat řešení několika problémů. Základní myšlenka vychází zřejmě z předpokladu, že v případě neúspěšného napadení socialistických států a při přechodu armád států Varšavské smlouvy k útočným operacím, může být pohraniční jaderný minový pás významnou strategickou překážkou, která má získat čas k obnovení bojeschopnosti a k přísunu dalších sil. Jaderných min mohou využít k vytvoření výhodných podmínek pro použití jaderných zbraní ostatními prostředky jaderného napadení kanalizováním, zpomalováním nebo i zastavením postupu vojsk protivníka.

Jaderné miny umožňují vytvořit rozsáhlé pásmo zničeného a radioaktivně zamořeného terénu, tím šetřit síly nutné k obraně na pasívních směrech a soustředit potřebnou převahu sil a prostředků na rozhodujících směrech.

Použití jaderných min má své místo v koncepci „pružné reakce“ i v koncepci „jaderného zastrašování“. I v případě zahájení a vedení prvních operací bez pou-

žití jaderných zbraní a v případě úspěšného odrazení agrese socialistickými státy, dává svojí formou možnost použít jaderné zbraně. Dává možnost uchovat určitou pravděpodobnost, že druhá strana nebude považovat použití jaderných min za přechod k vedení operací za použití jaderných zbraní a nepoužije v odvetném hromadném úderu prostředky jaderného napadení. Jaderné miny dávají tak i možnost použít jaderné zbraně k ovlivnění vývoje operační situace při sníženém nebezpečí obdobných odvetných opatření ze strany protivníka, umožňuje uchovat si ostatní prostředky jaderného napadení a tím zachovat si i větší pravděpodobnost iniciativy volby momentu přechodu k vedení operace za použití ostatních prostředků jaderného napadení.

Vyhodnocení vlivu jaderných zátarasů na způsob činnosti a použití vojsk v operaci se proto musí odrazit v obsahu i rozsahu práce velitele a štábu vševojskové armády v přípravě i v průběhu operace.

V článku chceme ukázat nové prvky v obsahu práce velitele a štábu vševojskové armády především při přípravě operace, v jejímž průběhu bude nutné překonávat jaderné zátaras. Jsme toho názoru, že v přípravě vojsk a štábů všech stupňů i v teoretických pracích byla až dosud hlavní pozornost zaměřena na technické údaje a možnosti využití jednotlivých druhů jaderných min a na možné způsoby zneškodňování jednotlivých jaderných min nebo na možné způsoby překonávání zničeného a zamořeného prostoru po výbuchu jednotlivých jaderných min. V zaměstnáních s vojsky i štáby se dosud plně neprojevil vliv jaderných zátarasů v operačním měřítku na přípravu a vedení operace.

Z vyhodnocení cvičení ozbrojených sil USA a NSR vyplývá, že zvláště v těch fázích operace, kdy předpokládají obranný způsob bojové činnosti vojsk, začleňují jaderné miny do stálého systému zátarasů. Použití jaderných min v systému operačních zátarasů dává možnost nejen ničit důležité objekty na válčišti, ale i přehradit některé směry tak, že na dlouhou dobu se stanou neprůchodnými v důsledku rozsáhlého zničení terénu, vzniku závalů i rozsáhlých radioaktivně zamořených prostorů. Především u francouzských vojenských teoretiků se prosazuje myšlenka využít jaderné miny k vytvoření souvislého jaderného pásu k přehrazení buď celého válčiště nebo alespoň nejdůležitějších operačních směrů na něm. Tak např. C. Rougeron ve studii z roku 1965 uvažuje o tom, že např. výbuchem sta pozemních jaderných náloží ráže kolem 10 kt je možné vytvořit souvislý zátaras z kráterů o šířce kolem 150 až 200 m a délce 30 až 40 km. Doporučuje připravit podél státní hranice NSR se socialistickými státy zařízení pro uložení asi 50 pozemních jaderných náloží megatunové ráže, jejichž aktivováním by bylo možné vytvořit souvislý zátaras na významných operačních směrech na válčišti, vzniklou bariérou tak doplnit v případě krize systém překážek a klasických zátarasů.

Podle současných zásad o použití jaderných min platných v armádě USA a NSR se předpokládá v příhraničním jaderném minovém pásu vytvořit hustotu asi 1 jaderné miny na 1 km v celé hloubce příhraničního minového pásu (tj. kolem 30 až 35 km). V prvním pásu jaderných minových zátarasů, tj. do hloubky kolem 10–15 km od státní hranice, předpokládají vytvořit hustotu asi 0,3 až 0,5 JM/km. Za těchto předpokladů může být v jaderném minovém pásu podél státní hranice ČSSR s NSR použito kolem 200 jaderných min a v pásmu vševojskové armády prvního sledu kolem 100 jaderných min.

Současné typy jaderných min mají jadernou náplň o mohutnosti 0,02 až 47 kt. Vzhledem k významu jaderného minového pásu v prostoru při státní hranici a vzhledem ke kapacitě a významu směru a přechodu přes státní hranice dá se předpokládat, že většina jaderných min v příhraničním jaderném minovém pásu by pravděpodobně byla ráže 2,5 a 9 kt.

Přípravy k uložení uvedeného předpokládaného počtu jaderných min spolu s nutnými klavnými pracemi představují uskutečnit značně rozsáhlé zemní práce.

Vzhledem k tomu již nyní probíhají přípravy umožňující rychlé uložení podzemních jaderných náloží. Na důležitých komunikacích a na komunikačních objektech připravují stálá zařízení, umožňující uložení jaderných min. Předpokládá se, že v období zvýšeného nebezpečí by tyto práce spojené s přípravou uložení podzemních jaderných náloží mohly zabezpečit i teritoriální jednotky a tím by mohli snížit potřebný počet speciálních jednotek i zkrátit dobu potřebnou k uložení předpokládaného značného počtu jaderných min. Pro uložení jaderných min v plánovaných prostorech můžeme předpokládat, že na jednotlivých směrech budou zřízeny sklady jaderných min.

Při použití jaderných min v příhraničním jaderném minovém pásu v plném předpokládaném rozsahu může dojít k takovému zničení a radioaktivnímu zamoření terénu, že významně ovlivní přechod vojsk armád prvního sledu k vedení první operace nebo pokračování v této operaci.

Použitím jaderných min může plně přehradit většinu přechodů přes naši západní státní hranici na dlouhou dobu již jenom zničení původního povrchu, vytvořením lesních závalů a zničením komunikací a komunikačních uzlů. Při vhodném použití jaderných min může být rozsah vzniklých zátarasů tak veliký, že ani zasažení technických prostředků nebudou moci armády prvního sledu obnovit průchodnost terénu a sjízdnost komunikací v celém pásmu armády. Předpokládáme, že armáda prvního sledu by v takovém případě byla schopna obnovit a udržovat sjízdné komunikace jen na jednotlivých směrech. Tím by byl kanalizován postup vojsk prvního sledu, ale i druhého sledu a záloh jen do úzkých pásem. Při současném vysokém a rozsáhlém radioaktivním zamoření terénu předpokládáme, že obnovit průchodnost terénu a sjízdnost komunikací se podaří až po delší době. Jako minimální dobu, po kterou by bylo nutné čekat na pokles radiace na únosnou výši, odhadujeme dobu kolem jednoho týdne. Půjde hlavně o radioaktivní zamoření terénu. Po výbuchu jaderných min v jaderném minovém pásu mohou vzniknout souvislé radioaktivní zamořené prostory hluboké v závislosti na povětrnostních podmínkách více jak 100 km s prostory s vysokými úrovněmi radiace hlubokými kolem 50–70 km.

V krátké době po výbuchu jaderných min v jaderném minovém pásu mohou vzniknout souvislé zamořené prostory s tak vysokými úrovněmi radioaktivního

zamoření, že při jejich překonávání by mohla vojska obdržet dávky ozáření o výši několika set rentgenů.

Proto jaderné zátarasy se stávají významným operačním činitelem, který může zmařit okamžitý přechod k vedení první

útočné operace, oddálit zahájení nebo zmařit pokračování útočné bojové činnosti, vynutit si změny v operační sestavě a vést v některých případech k rozsáhlým a značně obtížným přeskupením sil a prostředků.

Možný způsob, obsah a postup práce při hodnocení vlivu jaderných zátarasů na přípravu a vedení operace

Význam jaderných zátarasů a vliv možného použití jaderných min na přípravu i vedení operace vyžaduje rozšířit náplň práce velitele a štábu při přípravě a řízení operace o hodnocení vlivu použití jaderných min na způsob použití a bojovou činnost vojsk, o organizaci a uskutečňování opatření spojených s udržením či obnovením bojeschopnosti vojsk při rozsáhlém použití jaderných min nepřitelem i s udržením či obnovením průchodnosti terénu k dosažení potřebného tempa útoku.

Při přípravě rozhodnutí velitele k vedení operace, v níž předpokládáme překonávání jaderných zátarasů, rozšíříme hodnocení situace o hodnocení vlivu možného použití jaderných min na vedení operace. Tomuto hodnocení budeme věnovat stejnou pozornost, jakou v současné době věnujeme přípravě použití vlastních jaderných zbraní při přípravě operace. Zkušenosti z dosavadní výuky této problematiky na VAAZ naznačují, že při hodnocení vlivu jaderných zátarasů na přípravu a vedení operace je vhodné použít obdobný metodický postup jako při použití jaderných zbraní. Považujeme proto za nejúčelnější vyhodnocovat vliv možného použití jaderných min a potřebných opatření k překonávání jaderných zátarasů ještě před přijetím ideje zámyslu (hrubého zámyslu). K hodnocení možných účinků použití jaderných min bude proto nejúčelnější vytvářet **dočasnou pracovní skupinu** ve štábu, která by připravila potřebné propočty a vyvodila z nich závěry o předpokládaném způsobu a rozsahu použití jaderných min a o možných podmínkách pro přípravu a vedení operace, jež v důsledku použití jaderných min mohou vzniknout. Tato dočasná pracovní skupina by tak připravila podklad již pro přípravu ideje zámyslu velitele a základní podklady pro přípravu odborných náčelníků na přípravu a zabezpečení operace s předpokládaným překonáváním jaderných zátarasů. Do této dočasné pracovní skupiny je účelné určit po jednom příslušníka operačního ženijního a chemického oddělení.

Při přípravě podkladů pro rozhodnutí velitele bude mít příslušník ženijního od-

dělení za povinnost stanovit prostory pravděpodobného použití jaderných min, průběh jaderných pásů, stav a rozsah příprav k uložení jaderných min, předpokládaný cíl, počet a ráže jaderných min, předpokládaný rozsah zničení terénu a možnosti překonání překážek na jednotlivých směrech, potřebu sil a prostředků k zneškodňování jaderných min a k obnovení nebo udržení průchodnosti terénu.

Příslušník **chemického oddělení** v této pracovní skupině propočte možný rozsah radioaktivního zamoření terénu a předpokládané dávky ozáření vojsk při překonávání zamořeného terénu po výbuších jaderných náloží.

Povinností příslušníka **operačního oddělení** v této skupině bude stanovit směr postupu vlastních vojsk, směry a prostory, na nichž je třeba vytvořit pásma sníženého nebezpečí, varianty možného složení a síly prvního sledu a potřebný počet přechodů přes jaderné zátarasy, pásma a směry činnosti svazků prvního sledu, potřebný počet přechodů přes jaderné zátarasy pro manévry záloh a druhých sledů. Příslušník operačního oddělení bude odpovídat za řízení práce ve skupině.

K upřesnění skutečného stavu, způsobu přípravy jaderných zátarasů, předpokládaného cíle jejich použití vzhledem k předpokládanému celkovému zámyslu činnosti nepřítele bude vhodné, aby se řešení zúčastnil i příslušník **zpravodajského oddělení** a pro stanovení vlivu radioaktivního ozáření na bojeschopnost vojsk a potřebných zdravotnických opatření i příslušník **zdravotnického oddělení**.

Při hodnocení možného vlivu jaderných zátarasů na přípravu a vedení operace je nejúčelnější tento postup:

a) stanovit nejprve **kde jsou** jaderné minové pásy nebo uzly jaderných zátarasů a obecný předpokládaný cíl jejich přípravy;

b) zhodnotit **postupně jednotlivé jaderné minové pásy** nebo samostatné uzly jaderných zátarasů a při tom stanovit:

— směr průběhu, hloubku a šířku pásma,

— charakter a systém budování (jako uzly zátarasů či jako minová pole, jako

stálá předem připravená zařízení či rychlé položení min apod.),

— hustotu uzlů zátarasů, zjištěný a předpokládaný počet a ráže jaderných náloží v celém pásmu armády a na jednotlivých směrech úderů, průměrnou hustotu jaderných min,

— nejnebezpečnější prostory, v nichž jsou zřízeny jaderné zátarasy,

— cíl možného použití jaderného zátarasu (přehradit směr, zastavit nebo zpomalit postup útočících vojsk, rozdělit operační sestavu, znemožnit nebo ztížit manévr zálohami, zabránit přísunu svazků druhého sledu apod.),

— možné způsoby aktivování jaderných zátarasů (postupně v závislosti na vývoji operace, současně v celé šíři pásma), možnou dobu aktivace jaderného zátarasu vzhledem k vývoji operace,

— možný rozsah zničení terénu, rozsah závalů, ničení komunikací a objektů na jednotlivých směrech, potřebná ženíjní opatření k obnově průchodnosti terénu, obnově komunikací a důležitých objektů k uchování volnosti manévru a k udržení potřebného tempa útoku, potřebu sil a prostředků k překonávání jaderných zátarasů, k obnově průchodnosti terénu a k vytvoření požadovaného počtu odřadů k zneškodňování jaderných min, možnost těžít z místních zdrojů materiál k překonávání jaderných zátarasů,

— možný rozsah radioaktivního zamoření terénu pro předpokládanou povětrnostní situaci, prostory s nebezpečnými úrovněmi radiace, předpokládanou dobu vzniku radioaktivního zamoření terénu a předpokládaný pokles radiace,

— předpokládané dávky ozáření vojsk do příchodu k jadernému zátarasu a při jeho překonávání na jednotlivých směrech,

— opatření k ochraně vojsk před radioaktivním zamořením před příchodem k jadernému zátarasu, při jeho překonávání a při případném pobytu v prostoru zamoření a z toho vyplývající způsob a vhodné prostory k zaujetí operační sestavy,

— možné snížení bojeschopnosti vojsk v důsledku radioaktivního ozáření a potřebná opatření zdravotnického zabezpečení.

V závěru zhodnocení možného vlivu jaderných zátarasů na přípravu a vedení operace vyjádříme:

— kde vést směr hlavního úderu armády, nejvhodnější směry úderů svazků prvního sledu,

— způsob zaujetí operační sestavy z hlediska ochrany vojsk před radioaktiv-

ním zamořením, vhodné a nebezpečné prostory k rozmístění vojsk,

— prostory a směry, kde vytvářet pásmo sníženého nebezpečí, kolik, kdy a na kterých směrech vytvořit odřady k zneškodňování jaderných min, potřebné zesílení svazků k vytvoření požadovaného počtu odřadů k zneškodňování jaderných min,

— opatření k udržení tempa postupu a k rychlému překonávání jaderných zátarasů (druhé sledy k přenesení úsilí při plném přehrazení některého směru, úkoly předsunutých odřadů a vzdušných vysádků),

— opatření k udržení volnosti manévru zálohami a druhým sledem (objížďky, opatření k obnově a udržitelnosti komunikací),

— opatření k maření použití jaderných min (rušení rádiových signálů, ničení roznětových hlídek) a která z těchto opatření je možné či nutné uskutečnit ihned,

— požadavky na průzkum.

Výsledky práce této skupiny využije skupina, která připravuje veliteli návrh manévru vševojskových svazků pro ideu rozhodnutí a závěry přednese náčelník štábu ve svém návrhu na ideu замыслу. Výsledky práce této skupiny využijí při přípravě návrhů veliteli na organizaci, vedení a zabezpečení operace, zejména náčelník operačního, zpravodajského, ženíjního a chemického oddělení i zástupce pro tyl, kteří výsledky základního hodnocení vlivu jaderných zátarasů na přípravu a vedení operace rozpracují do návrhu konkrétních opatření k zabezpečení zamýšleného způsobu vedení operace.

V průběhu operace pak výsledky práce této skupiny budou sloužit především ženíjnímu a chemickému náčelníkovi k přípravě konkrétních návrhů k odstranění následků po použití jaderných min.

Současné možnosti mařit použití i odstranit následky použití jaderných min jsou značně omezené. Organizace i uskutečnění opatření k maření použití a k odstranění následků po použití jaderných min se setkávají s řadou problémů obtížně řešitelných technicky i organizačně. Přípravy ke zřízení jaderných zátarasů na Západním válečném zjejmě vynutí při přípravě operace předpokládat i různé možné varianty činnosti a použití vojsk v závislosti na možných způsobech použití jaderných min, připravit předběžné propočty o možném rozsahu zamoření terénu v několika variantách a vytvořit tak podmiňky pro rychlou přípravu podkladů k rozhodnutí velitele v konkrétní situaci po použití jaderných min. Předem připravené varianty činnosti vojsk v operaci by

měly předpokládat opatření a nevhodnější způsoby použití sil a prostředků i v takových případech, kdy v důsledku zničení radioaktivního zamoření terénu nebude možný okamžitý přechod do útočné operace nebo pokračování v ní a v takových případech, kdy nebudeme moci přejít do útoku či pokračovat v něm jen na některých směrech.

V průběhu operace bude záviset obsah i způsob práce velitele a štábu armády při hodnocení vlivu jaderných minových zátarasů na činnost vojsk především na tom, do jaké míry jsme tento vliv předběžně vyhodnotili v období přípravy operace, do jaké míry jsme uskutečnili opatření k zneškodnění jaderných min a k překonávání jaderných minových zátarasů, na přesnosti a úplnosti zpráv o připravovaných nepřátelských jaderných minových zátarasech a především na konkrétní operační situaci.

Je účelné, aby velitel a štáb vševojenské armády v průběhu operace využil všech prostředků průzkumu ke zjištění konkrétních příprav nepřítele ke zřízení jaderných minových zátarasů. Podle konkrétní situace potom usměrnit činnost vojsk k ničení nepřátelských speciálních skupin k pokládání jaderných min, k ničení roznětových hlídek, k vyhledání a zneškodnění jaderných min v prostorech a na směrech důležitých k vedení operace, vyhodnotit možný vliv použití jaderných min na další vedení operace a upřesnit bojové úkoly vojsk k dosažení stanovených cílů operace.

Na základě získaných zpráv o přípravách ke zřízení jaderných minových zátarasů je štáb vševojenské armády povinen připravit veliteli návrhy k upřesnění způsobu využití při vedení operace. Při při-

pravě těchto podkladů bude mít rozhodující význam rychlá a sladěná činnost především mezi zpravodajským, chemickým, ženijním a operačním oddělením.

Úkolem zpravodajského oddělení bude usměrnit činnost průzkumu na zjišťování příprav ke zřízení jaderných minových zátarasů, v součinnosti ženijním a chemickým náčelníkem usměrnit i použití ženijních a chemických průzkumných sil a prostředků do prostorů, v nichž je největší pravděpodobnost použití jaderných min a zabezpečit rychlou a úplnou informaci štábu i podřízených vojsk.

Chemické oddělení na základě získaných zpráv o přípravách k použití jaderných min propočte možný rozsah zamoření terénu a vyhodnotí nebezpečné prostory, které mohou v důsledku použití jaderných min ohrozit další rozvíjení operace.

Úkolem operačního oddělení bude navrhnout nevhodnější způsob manévru při rozvíjení operace a potřebná opatření k zabezpečení činnosti vojsk při uskutečňování tohoto manévru, zejména navrhnout na kterých směrech a v kterých prostorech vytvořit pásma sníženého nebezpečí.

Na tomto základě pak další složky štábu připraví návrhy na konkrétní způsob použití druhů vojsk a uskutečnění opatření k zabezpečení činnosti vojsk v průběhu dalšího rozvíjení operace.

Pro rychlou přípravu těchto dílčích podkladů k rozhodnutí velitele bude účelné i v průběhu operace vytvořit pracovní skupinu z příslušníků zpravodajského, chemického, ženijního a operačního oddělení a zabezpečit tak rychlé a komplexní vyhodnocení možného vlivu použití jaderných min v podmínkách, jež vznikly v průběhu operace.